

15. Михайлов Борис. Петрогліфи Кам'яної Могили: Семантика. Хронологія. Інтерпретація: [Монографія] / Борис Михайлов. — Київ: МАУП, 2005. — 296 с.
16. Москаленко А. З. Масова комунікація / А. З. Москаленко, Л. В. Губерський, В. Ф. Іванов, В. А. Вергун. — Київ: Либідь, 1997. — 216 с.
17. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Под ред. докт. филол. наук, проф. Н. Ю. Шведовой. — 16-е изд., испр. — Москва: Рус. Яз., 1984. — 797 с.
18. Плиний Младший. Письма Плиния Младшего: Кн. I—X // Изд. подг. М. Е. Сергеевко, А. И. Доватур [Примеч. М. Е. Сергеевко]. — Москва: Наука, 1984. — 407 с.
19. Різун В. В. Теорія масової комунікації: підруч. для студ. галузі 0303 "Журналістика та інформація" / В. В. Різун. — Київ: Видавничий центр "Просвіта", 2008. — 260 с.
20. Сагач Г. М. Риторика (Видання друге, перероблене і доповнене) / Галина Сагач. — Київ: Видавничий дім "Ін Юре", 2000. — 566 с.
21. Свенцицкая И. С. Раннее христианство: страницы истории / И. С. Свенцицкая. — Москва: Политиздат, 1987. — 336 с.
22. Сергеевко М. Е. Помпей / М. Е. Сергеевко. — Москва—Ленінград: Из-во АН СССР, 1949. — 316 с.
23. Скляренко Вал. Г. Префікс пра- в українській мові / Вал. Г. Скляренко. — Режим доступу: <http://kulturamovny.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine23-18.pdf>. — Назва з екрана.
24. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапуца. — Київ: Наук. думка, 2000. — 662 с.
25. Словник української мови / кер. В. В. Німчук та ін. / відп. ред. В. В. Жайворонок. — Київ: ВЦ "Просвіта", 2012. — 1320 с.
26. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров. — 3-е изд. — Москва: Сов. Энциклопедия, 1985. — 1600 с.
27. Трыков В. П. Античная протожурналистика / В. П. Трыков // Информационный гуманитарный портал "Знание. Понимание. Умение". — Культурология. — № 4. — 2008. — Режим доступа: <http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2008/4/Trykov/>. — Загл. с экрана.
28. Эггер Э. История книги от ее появления до наших времен / Э. Эггер [пер. с фр]. — Санкт-Петербург, 1900. — 186 с.

В статье поднят вопрос о необходимости терминологического унормирования начального этапа истории издательского дела, предложено авторское видение научной проблемы и версию определения.

The article raised the question of the need of terminological normalization phenomena of initial phase of the history of publishing. Author proposed vision of scientific problem and version of the definition of original publishing as part of the development of civilization.

Надійшла до редакції 1 жовтня 2015 року

УДК 655.254.22:006.36(081)

Зіновій Партико,
доктор філологічних наук,
професор Класичного
приватного університету

Світлана Старкова,
редактор редакційного
відділу Класичного
приватного університету

Галузеві норми редагування зібрань творів

Проаналізовано 23 багатомні зібрання творів XVIII—XX ст. Укладено каталог із восьми галузевих норм, призначених для редагування багатомних зібрань творів (праць). Для виявлення ступеня обґрунтованості вказаних норм застосовано метод експертних оцінок (опитано сім експертів; опитування проведено на основі розробленої анкети).

Ключові слова: зібрання творів, багатомні видання, редагування, норми, авторська спадщина, стародруки, класифікація.

Вступ. Складовою потоку видань є багатомні зібрання творів авторів, які внесли значний вклад у культурну чи інтелектуальну скарбницю людства. Такі зібрання, серед яких є й академічні, часто є підсумком діяльності видатних письменників, поетів, композиторів, науковців та ін. Зважаючи на роль таких видань у розвитку суспільства, вони потребують найнижчого ступеня помилковості, а отже, найретельнішого редагування. Саме цей аспект, а також недостатня вивченість специфіки редагування багатомних зібрань творів зумовили актуальність пропонованого дослідження.

Враховуючи викладене, об'єктом публікації є галузеві норми редагування багатомних зібрань творів. За межами роботи залишаються питання видавничої діяльності, пов'язані з видаванням таких зібрань. Предметом є укладання каталогу¹ галузевих норм редагування цих видань.

Мета дослідження полягає в тому, щоб запропонувати редакторам-практикам, які працюють у книжкових ви-

давництвах, видавничих організаціях і готують до друку багатомні зібрання творів, апробовану нормативну базу для їхнього редагування. Для цього було виконано такі завдання: а) відібрано літературу, яка стосується редагування багатомних зібрань творів, і проведено її аналіз для виявлення наявних у ній рекомендацій, зокрема норм; б) на основі аналізу літературних даних, а також власних досліджень укладено каталог галузевих норм редагування багатомних зібрань творів; в) за допомогою методу експертного опитування виявлено прийнятність запропонованих норм редагування; г) за результатами опитування удосконалено каталог галузевих норм редагування багатомних зібрань творів.

Огляд літератури. Видавання багатомних зібрань творів має давню історію, яка бере початок від часів рукописної книги [11]. Для того періоду були характерні конволюти — рукописні книги, що об'єднували під однією палітуркою тексти, створені в різний час.

Першими зібраннями творів після виникнення книгодрукування можна вважати видання текстів античних письменників (відомо 92 видання Вергілія й 75 видань Цицерона). Італійський учений і видавець А. Мануцій випустив

¹ У публікації термін "каталог" вжито згідно зі "Словником української мови" у значенні "список, перелік книжок, рукописів, картин і т. ін., складений у певному порядку, щоб полегшити їх розшук; реєстр".

зібрання творів Арістотеля — "Opera" (т. 1—6, 1495—1498). Тексти томів цього видання ("альдин") ретельно звіряли за різними списками найвизначніші вчені того часу, яких А. Мануцій об'єднав у так званій "Новій академії" [5, с. 490—491].

До одного із перших науково підготованих зібрань творів належить і видання "Комедії, хроніки й трагедії Вільяма Шекспіра", що вийшло в Англії 1623 р. Однак як окремий, усталений вид видань зібрання творів формуються лише після піднесення видавничої справи та книгознавства, загалом із середини XIX ст.

Зібрання творів — це вид видання, яке складається з однотипно оформлених томів і містить творчу (наукову, літературно-художню, публіцистичну, музичну) спадщину автора (всі або основні його твори). Крім власне творів, зібрання має, як правило, ще й апарат видання — супровідні статті, коментарі, примітки, покажчики тощо. Зібрання творів належить до ретроспективних видань. Його публікують тоді, коли для суспільства вже виявлено ідейне, наукове або художнє значення творчості автора й настав час для її ретельного вивчення.

З урахуванням класифікацій [5, с. 490—491], доцільно виокремити такі групи зібрань творів:

— за повнотою охоплення творчої спадщини автора: а) в художній літературі — повне зібрання творів, неповне зібрання творів (тобто зібрання основних творів), вибрані твори; б) у науковій — повне зібрання праць, неповне зібрання праць (тобто зібрання основних праць), вибрані праці;

— за ступенем текстологічної перевіреності авторських текстів: невивірені (наприклад, здійснені без змін за останніми виданнями; зазвичай це масові видання) й вивірені (як правило, це наукові, академічні видання);

— за ступенем наукової дослідженості й текстологічної опрацьованості авторських текстів, що відтворюється, зокрема, в рівні охоплення творчої спадщини й у величині апарату видання: 1) масові (апаратів видань немає або вони мінімальні; видання розраховані на обивателів); 2) масово-наукові² (часто це вибрані твори; видання містять мінімальний апарат); 3) наукові (часто це неповні зібрання; наявні апарати, призначені для наукових видань, але немаксимальні); 4) неакадемічні (часто це повні, хоча можливі й неповні, зібрання творів; апарати видань складні); 5) академічні (це повні зібрання творів; апарати видань максимально повні й складні).

— за тим, видані вони до чи після смерті автора: прижиттєві (зокрема, ювілейні та неювілейні) й посмертні;

— за якістю поліграфічного виконання: подарункові та неподарункові.

У наш час для комплектування зібрань творів використовують здебільшого жанрово-хронологічну композицію, за якої твори спершу ділять і розташовують у виданні за жанрами, а в межах одного жанру їх подають у хронологічній послідовності.

Специфіку редагування зібрань творів досліджено у відносно невеликій кількості публікацій [2; 3; 6; 9; 11]. Ця особливість полягає, зокрема, в тому, що зібрання готують до друку без участі автора (виняток — прижиттєві видання), що зумовлює потребу проведення ґрунтовних текстологічних досліджень [6; 7; 14]. Окрім того, оскільки такі зібрання, зокрема академічні, акумулюють твори класиків, в яких кількість спотворень і помилок за означенням має бути мінімальною, це підвищує роль і відповідальність редакторів за якість таких видань. Поряд із цим, при підготовці зібрань творів найважливішого значення набуває апарат ви-

дання (передмови чи післямови, які конкретизують історію публікування тексту; коментарі, що спрощують розуміння й дають можливі тлумачення твору; примітки, котрі пояснюють наявні в тексті імена, географічні назви, історичні події, цитати тощо). Такий апарат повинен надавати сукупність систематизованих відомостей, що належать як до кожного окремого тексту, так і до їхнього зібрання загалом, що сприяє найповнішому вивченню авторської спадщини. Крім того, апарат видання за допомогою відповідних компонентів (зміст, колонтитули, покажчики) повинен забезпечувати швидкий пошук окремих творів чи їхніх фрагментів, зокрема й ключових слів.

Методи дослідження. Як основний метод для проведення дослідження було обрано спостереження у формі експертного опитування за допомогою анкетування (кожен експерт мав ставити оцінки самостійно, тобто незалежно від інших учасників).

Як додаткові методи було застосовано аналіз (для виявлення того, які норми на практиці використовують під час редагування зібрань творів), порівняння (для з'ясування відмінностей між різними зібраннями творів, а також для виявлення в різних джерелах аналогічних норм), узагальнення (для обрання серед різних формулювань норм такої, що є оптимальною) й підрахунки (для статистичного опрацювання відповідей експертів).

У дослідженні для аргументування отриманого результату використано метод відносного обґрунтування. Його механізм полягає в тому, що доцільніше застосовувати норми, які обрали експерти, ніж ті, що без будь-яких аргументів використовують окремі редактори-практики (останні можуть бути, зокрема, й суб'єктивними).

Аналіз зібрань творів. Для виявлення норм галузевого редагування зібрань творів було проаналізовано 23 видання, серед яких 19 були текстовими, а 4 — нотними, зокрема:

— стародруки (XVIII—XIX ст.): Machiavelli N. (1793, 25 т.), Княжнин Я. Б. (1802, 2 т.), Одоевский В. Ф. (1824, 3 т.), Ломоносов М. В. (1803, 6 т.);

— зібрання творів, виданих у СРСР: Гоголь Н. В. (1984, 8 т.), Пушкин А. С. (1977—1979, 10 т.), Шевченко Т. Г. (1963—1964, 6 т.), Белинский В. Г. (1976—1982, 9 т.), Ленин В. И. (1958—1975, 55 т.), Эйнштейн А. (1965—1967, 4 т.), Франко І. Я. (1976—1986, 50 т.);

— зібрання творів, виданих у країнах Європи: Hill D. W. (1905, 4 в.), Anzengruber L. (1920, 14 т.), Sir Francis Palgrave K. H. (1919, 10 в.), Słowacki J. (1909, 7 т.);

— зібрання творів, виданих в Україні: Калинець І. (2004, 2 т.), Леонтович В. М. (2004, 4 т.), Стус В. С. (2008, 12 т.), Сковорода Г. С. (2005, 2 т.);

— нотні видання зібрань творів: Римский-Корсаков Н. А. (1969, 2 т.), Мусоргский М. (1976, 2 т.), Алябьев А. А. (1974, 4 т.), Шуберт Ф. (1976, 7 т.).

Аналіз цих видань, а також літературних джерел [1; 3; 4; 8; 10; 11; 15] дав змогу, по-перше, рекомендувати послідовність розташування жанрів авторських матеріалів³ у різних видах зібрань (табл. 1); по-друге, запропонувати типову будову зібрань творів, представлену в дод. 1; по-третє, виокремити й узагальнити низку галузевих норм редагування зібрань творів, наведених в каталозі (дод. 2).

³ Під терміном "матеріали" розуміємо цілий твір (авторський чи у співавторстві), частину (фрагмент) твору (тобто незавершений твір), окремий текст (записка, план, начерк, лист, ілюстрацію, ноти). Вибір цього слова вмотивовано одним із визначень, поданих у "Словнику української мови", а саме: *Розмаїті відомості, дані, посібники й т. ін., що їх використовують як основу, джерело для чого-небудь, як доказ чогось.*

² У літературі вживається також термін "науково-масові видання".

**Послідовність розташування жанрів авторських матеріалів
у різних видах збірань творів**

Жанри матеріалів	Вид зібрання творів				
	масове	масово-наукове	наукове	наукове неакадемічне	академічне
Твори основних жанрів видання	О	О	О	О	О
Жанр "Листи"	Н	О	О	О	О
Твори інших жанрів літературної спадщини	Н	Н	О	О	О
Твори у співавторстві	Н	Н	Д	О	О
Незавершені твори, фрагменти	Н	Н	Д	О	О
Інші редакції та варіанти творів усіх попередніх жанрів видання (у тій самій послідовності, що й попередні п'ять пунктів)	Н	Н	Д	О	О
Твори, належність яких авторові лише вірогідна (Dubia ⁴)	Н	Н	Н	Н	Д
Матеріали, що належать до творчої історії написання творів (плани, первинні начерки, ілюстрації тощо)	Н	Н	Н	Н	О
Інші матеріали (записки, фрагменти невстановлених творів тощо)	Н	Н	Н	Н	О

Примітка. Тут і далі в таблицях вживаються такі позначення: О — обов'язковий компонент; Д — дозволений компонент (тобто використовується на розсуд редакції); Н — непотрібний компонент.

Постановка і проведення дослідю. Для проведення дослідю було обрано сім експертів з редакційної та книговидавничої галузі (редактори, видавці, науковці), які працюють за фахом у Запоріжжі та Львові. Більшість із них мали досвід редагування збірань творів, але були й такі, які не стикалися із цим видом літератури.

Дослід проводився через безпосереднє опитування експертів: із каталогу галузевих норм редагування збірань творів вони отримали надруковані норми 1 і 2 (у статті їм відповідають табл. 1 і чотири таблиці дод. 1), а також анкети, в яких щодо цих двох норм пропонувалося відповісти, чи будуть редактори користуватися ними в майбутньому (варіанти відповіді: так, ні, не знаю, важко відповісти), чи важливою є ця норма (сім варіантів відповіді) та чи правильно вона сформульована (шість варіантів відповіді).

Інтерпретація результатів дослідю. Більшість відповідей експертів на запитання анкети була позитивною, інші варіанти розглянемо нижче.

Зокрема, оцінюючи можливість застосування норм 1 і 2 та їхніх компонентів у майбутньому, два експерти не визначилися, чи використовуватимуть їх (це стосувалося певних жанрів неакадемічного зібрання творів і потреби розміщення бібліографії, що описує творчість автора). Отже, потрібно чіткіше обґрунтувати важливість цих компонентів для неакадемічного зібрання творів.

Чотири зазначили, що не застосовуватимуть норми про жанри масово-наукового зібрання творів, передмову від перекладача для перекладних збірань творів, розділ "Dubia" для повних академічних збірань творів, а також не випускатимуть окремий довідковий том. Щодо норми про жанри масово-наукового зібрання творів, то респонденти зауважили, що у чинному українському стандарті такого виду видань немає, хоча багато дослідників (В. В. Різун [12], Н. М. Сікорський [13] тощо) його виокремлюють. Це свідчить про те, що типологія цього виду літератури є недостатньо розробленою та потребує подальшого вивчення й удосконалення.

Щодо норм про зібрання перекладних творів (мають містити передмову) і про академічні зібрання (мають міс-

тити розділ "Dubia"), то два опитані аргументували, що не видають перекладну та академічну літературу, а отже ці норми їм не знадобляться. Норму про потребу використання окремого довідкового тому один експерт відмовився використовувати через фінансову економію (він не вважав за потрібне оплачувати випуск довідкового тому, схилившись до друкування покажчиків творів та листів у кінці останнього тому зібрання).

Оцінюючи норми за важливістю, експерти визнали беззаперечну важливість норм про:

- жанри наукового зібрання творів;
- жанри академічного зібрання творів;
- список скорочень;
- бібліографію, що описує творчість автора;
- передмову від перекладача;
- покажчик авторів текстів для нотних збірань творів.

Сумніви щодо важливості викликали норми про:

- апарат повного неакадемічного зібрання творів (окремі експерти стверджували, що видавництво може помістити в це зібрання елементи, які вважатиме за потрібне);
- жанри масово-наукового зібрання творів (оскільки чинний стандарт не регламентує цей вид видань);
- жанри повних неакадемічних збірань творів (експерти зауважували, що жанри в кожному повному неакадемічному зібранні творів можуть відрізнятися);
- передмову від автора (певні респонденти вважали, що достатньо передмови від видавництва);
- розділ "Dubia" (експерти зазначали, що нині видань із таким типом текстів мало, а отже, ця норма необов'язкова);
- факультативні елементи (опитані висловили думку, що це лише пропозиція, якої можна не дотримуватися);
- довідковий том (окремі експерти вважали, що його випуск і, відповідно, норма є зайвими).

Неважливими респонденти визнали норми, що стосуються масово-наукового зібрання творів (як зазначалося, через брак такого виду видань у стандарті) та розділу "Dubia" для академічних збірань творів (частина експертів висловила думку, що в наш час ця норма майже не використовуватиметься).

Оцінюючи норми за правильністю, експерти визнали беззаперечну правильність норм про жанри наукових збірань творів і про жанри повного неакадемічного зібрання творів.

Неправильними респонденти визначили норми про жанри науково-масового зібрання творів (що пов'язано із

⁴ Dubia — лат. сумнівний.

чинним стандартом) та про розділ "Dubia" для академічних зібрань творів (експерти аргументували, що читачі можуть не знати латинської мови, і тому цьому розділові доречно дати зрозумілу назву на зразок "Твори, приписувані авторів").

Решта норм мали як схвальні відгуки щодо правильності формулювання (наприклад, норма про жанри повного академічного зібрання творів), так і нейтральні (норма про бібліографію, що описує творчість автора). Проведене дослідження свідчить про те, що чітке формулювання галузевих норм редагування зібрань творів перебуває на стадії розробки та потребує подальшого удосконалення.

Удосконалення галузевих норм редагування. На основі зауважень та пропозицій експертів було скореговано розроблений каталог норм, зокрема додано норми 3—8 (дод. 1). Для редакторів, які готують зібрання творів нині чи готуватимуть його в майбутньому, доопрацьований каталог має рекомендаційний характер, тобто застосування його норм бажане, але не обов'язкове.

Висновки

1. Результати проведеного експертного опитування свідчать, що запропоновані в каталозі галузеві норми редагу-

вання зібрань творів (праць) варто рекомендувати для використання на практиці.

2. Згідно з експертним опитуванням, вимагає детальнішого дослідження типологія зібрань творів (праць). Результати таких досліджень мають бути прийняті у формі рекомендацій, інструкцій чи стандарту.

3. Для удосконалення рекомендованого каталогу галузевих норм редагування зібрань творів (праць) й вищого ступеня обґрунтованості результатів дослідження доцільно:

— проаналізувати більшу кількість зарубіжних зібрань творів (праць);

— опитати більшу кількість редакторів, які опрацьовували зібрання творів (праць);

— деталізувати в каталозі певні норми.

4. Рекомендувати навчальним закладам, які готують фахівців зі спеціальності "Видавнича справа та редагування", ввести до переліку навчальних дисциплін курс "Текстологія".

5. Розробити методик у публікування зібрань творів (праць) у формі електронних видань (у наш час методик, які дають змогу використовувати переваги інформаційних технологій, зокрема гіпертекстових, бракує).

Додатки

Додаток 1

БУДОВА ТОМІВ БАГАТОТОМНОГО ЗІБРАННЯ ТВОРІВ (ПРАЦЬ)⁵

1.1. Будова першого тому багатотомного зібрання творів (праць)⁶

Компонент видання	Вид зібрання творів				
	масове	масово-наукове	наукове	наукове неакадемічне	академічне
Авантитул	Д	Д	Д	Д	Д
Контртітул з відомостями щодо всього зібрання творів	О	О	О	О	О
Фронтиспис до видання	Д	Д	Д	Д	Д
Титульна сторінка з відомостями щодо тому	О	О	О	О	О
Зворот титульного аркуша	О	О	О	О	О
Фронтиспис до тому	Д	Д	Д	Д	Д
Передмови до видання:					
від перекладача (якщо перекладне видання)	Д	Д	Д	О	О
від автора (якщо живий)	Д	Д	О	О*	О*
від упорядника чи упорядників (якщо автор неживий)	Д	Д	О	О	О
від видавництва	О	О	О	О	О
Огляд життя і творчості автора	Д	О	О	О	О
Список скорочень	О	О	О	О	О
Зміст локальний до тому (короткий, повний, ілюстрацій, таблиць)	О	О	О	О	О
Передмови до тому ⁷ :					
від перекладача (якщо перекладне видання)	Д	Д	Д	О	О
від автора (якщо живий)	Д	Д	О	О*	О*
від упорядника чи упорядників (якщо автор неживий)	Д	Д	О	О	О
від видавництва	Н	Д	Д	Д	О
Матеріали тому (відповідно до послідовності, поданої в табл. 1 цієї статті з внутрішньотекстовими й посторінковими коментарями й примітками, якщо вони потрібні для обраного виду зібрання)	О	О	О	О	О
Коментарі (позатекстові) до тому:					
преамбула	Н	Н	Н	О	О
історико-літературний	Н	О	О	О	О
текстологічний	Н	Н	Д	Д	О
інші	Н	Н	Н	Н	О

⁵ Тут і далі вживаються такі позначення: О — обов'язковий компонент; Д — дозволений компонент (тобто використовується на розсуд редакції); Н — непотрібний компонент.

⁶ Позначення в таблицях додатку 1: * — ситуація, коли автор пише передмову до власного наукового неакадемічного або академічного видання творів виникає вкрай рідко або ніколи, оскільки такі зібрання завжди можуть виявитися неповними, а отже, неакадемічними; ** — показник може бути неанотованим; *** — показник обов'язково повинен бути анотованим.

⁷ Передмови до першого тому за потреби можуть об'єднуватися з передмовами до всього видання.

Компонент видання	Вид зібрання творів				
	масове	масово-наукове	наукове	наукове неакадемічне	академічне
Примітки (позатекстові) до тому:					
преамбула	Н	Н	Н	О	О
примітки	О	О	О	О	О
Додатки до тому	Н	О	О	О	О
Показчики локальні до тому:					
предметно-іменний (ключових слів, імен, географічних та інших назв тощо)	Н	Д	О**	О***	О***
авторів (якщо нотне видання)	О	О	О	О	О
творів (алфавітний)	Д	Д	О	О	О
власних листів	Н	О	О	О	О
адресатів листів	Н	О	О	О	О
Бібліографія ⁸ локальна до тому	Н	Н	Н	Н	О
Завершальна сторінка (колофон) тому	О	О	О	О	О

1.2. Будова серединного тому (томів) у багатотомному зібранні творів (праць)

Компонент видання	Вид зібрання творів				
	масове	масово-наукове	наукове	наукове неакадемічне	академічне
Авантитул	Д	Д	Д	Д	Д
Контритул з відомостями щодо всього зібрання творів	О	О	О	О	О
Титульна сторінка з відомостями щодо тому	О	О	О	О	О
Зворот титульного аркуша	О	О	О	О	О
Фронтиспис до тому	Д	Д	Д	Д	Д
Список скорочень	О	О	О	О	О
Зміст локальний до тому (короткий, повний, ілюстрацій, таблиць)	О	О	О	О	О
Передмови до тому:					
від перекладача (якщо перекладне видання)	Д	Д	Д	О	О
від автора (якщо живий)	Д	Д	О	О*	О*
від упорядника чи упорядників (якщо автор неживий)	Д	Д	О	О	О
від видавництва	Н	Д	Д	Д	О
Матеріали тому (відповідно до послідовності, поданої в табл. 1 цієї статті з внутрішньотекстовими й посторінковими коментарями й примітками, якщо потрібні залежно від виду зібрання)	О	О	О	О	О
Коментарі (позатекстові) до тому:					
преамбула	Н	Н	Н	О	О
історико-літературний	Н	О	О	О	О
текстологічний	Н	Н	Д	Д	О
інші	Н	Н	Н	Н	О
Примітки (позатекстові) до тому:					
преамбула	Н	Н	Н	О	О
примітки	О	О	О	О	О
Додатки до тому	Н	О	О	О	О
Показчики локальні до тому:					
предметно-іменний (ключових слів, імен, географічних та інших назв тощо)	Н	Д	О**	О***	О***
авторів (якщо нотне видання)	О	О	О	О	О
творів (алфавітний)	Д	Д	О	О	О
власних листів	Н	О	О	О	О
адресатів листів	Н	О	О	О	О
Бібліографія локальна до тому	Н	Н	Н	Н	О
Завершальна сторінка (колофон) тому	О	О	О	О	О

⁸ Тут під бібліографією мають на увазі публікації про автора зібрання. Бібліографічні списки, які є у творях автора, наводять так, як їх подав автор.

1.3. Будова останнього тому в багатотомному зібранні творів (праць)

1.3.1. Якщо довідковий том окремим томом не видають (апарат цілого видання додають до останнього тому зібрання)

Компонент видання	Вид зібрання творів				
	масове	масово-наукове	наукове	наукове неакадемічне	академічне
Авантитул	Д	Д	Д	Д	Д
Контртітул з відомостями щодо всього зібрання творів	О	О	О	О	О
Титульна сторінка з відомостями щодо тому	О	О	О	О	О
Зворот титульного аркуша	О	О	О	О	О
Фронтиспис до тому	Д	Д	Д	Д	Д
Список скорочень	О	О	О	О	О
Зміст локальний до тому (короткий, повний, ілюстрацій, таблиць)	О	О	О	О	О
Передмови до тому:					
від перекладача (якщо перекладне видання)	Д	Д	Д	О	О
від автора (якщо живий)	Д	Д	О	О*	О*
від упорядника чи упорядників (якщо автор неживий)	Д	Д	О	О	О
від видавництва	Н	Д	Д	Д	О
Матеріали тому (відповідно до послідовності, поданої в табл. 1 цієї статті з внутрішньотекстовими й посторінковими коментарями й примітками, якщо потрібні залежно від виду зібрання)	О	О	О	О	О
Коментарі (позатекстові) до тому:					
преамбула	Н	Н	Н	О	О
історико-літературний	Н	О	О	О	О
текстологічний	Н	Н	Д	Д	О
інші	Н	Н	Н	Н	О
Примітки (позатекстові) до тому:					
преамбула	Н	Н	Н	О	О
примітки	О	О	О	О	О
Додатки до тому	Н	О	О	О	О
Показчики ⁹ кумулятивні до видання:					
предметно-іменний (ключових слів, імен, географічних та інших назв тощо)	Н	Д	О**	О***	О***
авторів (якщо нотне видання)	О	О	О	О	О
творів (алфавітний)	Д	Д	О	О	О
власних листів	Н	О	О	О	О
адресатів листів	Н	О	О	О	О
Бібліографія ¹⁰ кумулятивна до видання	Н	Н	Н	Н	О
Зміст видання (кумулятивний)	Н	О	О	О	О
Завершальна сторінка (колофон) тому	О	О	О	О	О

1.3.2. Якщо довідковий том видають окремо

Компонент видання	Вид зібрання творів				
	масове	масово-наукове	наукове	наукове неакадемічне	академічне
Авантитул	Д	Д	Д	Д	Д
Контртітул з відомостями щодо всього зібрання творів	О	О	О	О	О
Титульна сторінка з відомостями щодо тому	О	О	О	О	О
Зворот титульного аркуша	О	О	О	О	О
Фронтиспис до тому	Н	Н	Н	Н	Н
Список скорочень	О	О	О	О	О
Зміст локальний до тому (короткий, повний, ілюстрацій, таблиць)	О	О	О	О	О
Передмови до тому:					
від перекладача (якщо перекладне видання)	Д	Д	Д	О	О
від автора (якщо живий)	Д	Д	О	О*	О*
від упорядника чи упорядників (якщо автор неживий)	Д	Д	О	О	О
Додатки до тому й до видання	Н	О	О	О	О
Показчики кумулятивні до видання:					
предметно-іменний (ключових слів, імен, географічних та інших назв тощо)	Н	Д	О**	О***	О***

⁹ Показчики останнього тому вміщують відразу в кумулятивний показчик цілого видання.¹⁰ Бібліографію останнього тому вміщують відразу в кумулятивну бібліографію цілого видання.

Компонент видання	Вид зібрання творів				
	масове	масово-наукове	наукове	наукове неакадемічне	академічне
авторів (якщо нотне видання)	О	О	О	О	О
творів (алфавітний)	Д	Д	О	О	О
власних листів	Н	О	О	О	О
адресатів листів	Н	О	О	О	О
Бібліографія кумулятивна до видання	Н	Н	Н	Н	О
Зміст видання (кумулятивний)	Н	О	О	О	О
Завершальна сторінка (колофон) тому	О	О	О	О	О

Додаток 2

КАТАЛОГ¹¹ ГАЛУЗЕВИХ НОРМ РЕДАГУВАННЯ ЗІБРАНЬ ТВОРІВ

1. Види зібрань творів повинні містити компоненти будови відповідно до рекомендацій дод. 1 цієї статті (див. вище).
2. У середині томів жанри матеріалів повинні розташовуватися в порядку, рекомендованому в табл. 1 цієї статті (див. вище).
3. Для укладання академічного зібрання творів мають бути залучені усі без винятків прижиттєві й посмертні публікації й рукописи автора. Усі інші види зібрань мають відтворювати академічне видання. Якщо академічного видання немає, інші види зібрань повинні відтворювати останню прижиттєву публікацію, відредаговану автором (винятки див. у п. 4.1), а якщо публікацію вперше було оприлюднено лише після смерті автора, то вона повинна відтворювати авторський оригінал (рукописний чи машинописний).
4. В академічному зібранні текстологічно повинна відтворюватися остання авторська редакція тексту, опублікованого за його життя. Винятки:
 - 4.1. В останній прижиттєвій авторській редакції тексту дозволяється виправляти: а) явні друкарські помилки; б) результати стороннього редагування, тобто виправлення цензорів чи будь-яких інших осіб; в) відхилення від сучасних орфографічних норм (на основі спеціально розроблених методичних рекомендацій щодо правописного опрацювання авторських текстів). Ці виправлення потрібно погодити з редактором зібрання, а також належним чином виділити і зафіксувати (наприклад, у внутрішньотекстових чи посторінокових примітках або коментарях).
 - 4.2. Для текстів, що не друкувалися за життя автора, як основне джерело тексту слід обирати автограф, що є його останньою редакцією.
5. Для розташування кожного окремого твору всередині жанру матеріалів потрібно застосовувати хронологічний принцип. Виняток: розташування може бути цикловим, якщо такою була воля автора, реалізована в будь-якій його останній публікації.
6. В академічному зібранні творів кожен окремий авторський матеріал повинен супроводжуватися літературно-історичним посторіноковим чи позатекстовим коментарем, що характеризує і тлумачить цей твір.
7. В апараті видання (титул, зворот титула, колофон) має бути зазначено ім'я (ініціали) та прізвище укладача чи імена (ініціали) та прізвища членів укладацького колективу зібрання творів.
8. В апараті видання потрібно вказати авторство кожного з компонентів зібрання творів (передмов, коментарів, приміток, покажчиків, бібліографії), які підготували автор, редактор, перекладач, укладач та інші особи, котрі брали участь у роботі над виданням. У середині зібрання авторство зазначають біля кожного коментаря чи примітки, за винятком того випадку, коли їх подано суцільними фрагментами, що належать одному авторові.

Список використаної літератури

1. Антонова С. Г. Редактирование. Общий курс : учебник / С. Г. Антонова, В. И. Соловьев, К. Т. Ямчук. — Москва : Изд-во МГУП, 2000. — 255 с.
2. *Издание собраний сочинений в СССР*. — Москва : Книга, 1976. — 22 с.
3. *Инструкция по подготовке изданий большой и малой серии "Библиотеки поэта"*. — Ленинград : Советский писатель, 1957. — С. 16.
4. Карпенко В. О. Основи редакторської майстерності. Теорія, методика, практика : підручник / В. О. Карпенко. — Київ : Університет "Україна", 2007. — 431 с.
5. *Книговедение* : энциклопедический словарь. — Москва : Советская энциклопедия, 1982. — 664 с.
6. Лавров Н. П. Редакционно-текстологическая подготовка собрания сочинений советских писателей // Книга. Исследования и материалы. — Вып. 11. — Москва, 1965. — С. 76—103.
7. Лихачев Д. С. Текстология : краткий очерк. — Москва—Ленинград : Наука, 1964. — С. 6.
8. Накорякова К. М. Литературное редактирование : [Общ. методика работы над текстом] / К. М. Накорякова. — 3-е изд. — Москва : ИКАР, 2002. — 431 с.
9. Омелянчук С. П. Проблемы типологии собрания сочинений // Книга. Исследования и материалы. — Вып. 18. — Москва : Книга, 1969. — С. 239—251.
10. *Памятная книжка редактора* / [Сост. В. А. Абрамов, Т. В. Борисенко, Э. П. Гаврилов и др.; Редкол.: В. И. Бражников и др.]. — Москва : Книга, 1980. — 288 с.
11. *Редактирование отдельных видов литературы* : учебник / Под ред. проф. Н. М. Сикорского. — Москва : Книга, 1987. — 400 с.
12. Різун В. В. Літературне редагування : підручник / В. В. Різун. — Київ : Либідь, 1996. — 240 с.
13. Сикорский Н. М. Теория и практика редактирования. — 2-е изд. — Москва : Высшая школа, 1980. — 328 с.
14. Томашевский Б. В. Писатель и книга: Очерк текстологии. — Москва : Искусство, 1959. — С. 24.
15. Ямчук К. Т. Редактирование в издательском деле России в XX веке : конспект лекций / К. Т. Ямчук. — Москва : Изд-во МГУП "Мир книги", 1998. — 81 с.

Проанализированы 23 многотомные собрания сочинений XVIII—XX вв. Составлен каталог из восьми отраслевых норм, предназначенных для редактирования многотомных собраний сочинений (работ). Для выявления степени обоснованности указанных норм применен метод экспертных оценок (опрошено семь экспертов; опрос проведен на основе разработанной анкеты).

23 collected works of XVIII—XX centuries were analyzed. There were compiled catalog with eight branch-wise norms designed for editing of collected works. To identify the validity of these norms applied method of expert evaluations (interviewed seven experts, a survey conducted on the basis of the questionnaire).

Надійшла до редакції 23 червня 2015 року

¹¹ Опис норм подано в скороченій формі (без коментарів і прикладів).